

Prof. dr. Zenun GJOCAJ

## FJALË PËRMBYLLËSE E AKADEMISË KUSHTUAR AZEM GALICËS

**K**am përshtypjen, ndoshta jo të qëlluar, sikur na duhet të kemi më shumë force, jo vetëm patriotike, por edhe shpirtërore e mendore t'i çmojmë vlerat kombëtare, sidomos të figurave të shquara që lanë nam në historinë tonë të re, siç ishin Skënderbeu, A. P. Tepelena, Isa Boletini, Azem Bejtë Galica, së fundi Adem e Hamzë Jashari.

Në kohën e sotme Evropa do të krenohej me figurën militante heroike të Shotës, që i tejkalon përmasat e mirëfillta heroike, madje edhe të heroinës së njohur franceze *Jeane d'Arc* me luftën e saj, disa fish më të kufizuar se Shota jonë heroike, e cila luftoi 12 vjet me radhë me pushkë në dorë. Grekët krenohen me kunatën e tyre, heroinën e gjakut shqiptar *Dhaskalina Bubulina*, e cila zëvendësoi bashkëshortin e vet grek të rënë në luftë për liri.. Pos çimentimit të saj në historinë, artin e letërsinë e tyre, portreti i saj u skalit edhe në monedha bashkëkohore greke.

Për fat të keq, *Jean d'Arc* e *Dhaskalina Bubulina* jonë (Shotë Galica), jo vetëm që nuk haset gjëkund, pos një lapidari në Fushë-Krujë, në folklor e letërsi, por,

sa qe gjallë, nuk i qe ofruar mundësi jete as shërimi të mirëfilltë. Si e tillë, nuk do të gabonim kur themi se ajo luftoi heroikisht, por vdiq tragjikisht.

Merre me mend, është për keqardhje, mungesa e një konsensusi brendakombëtar të mundësisë së kthimit të eshtrave të saj nga Kruja për në varrezën e hapur në Galicë, pranë eshtrave të të shoqit të saj të jetës e të luftës, pranë Azem Galicës e 82 viktimave të rëna tmerrshëm në betejën e fundit, për të cilën po flasim. E Kosova, Galica, të gjallët e të rënët, me të cilët luftoi si motra me vëllezër, me të cilët kaloi jetën me pushkë në dorë, nëpër beteja, mbeten në pritje. Ju përkujtoi krahasimisht se qeveria shqiptare e viteve '70 të shekullit që e lamë, qindra partizanët e vet, i çvarrosi nga Kosova dhe i rivarrosi me nderime shtetërore, duke i mermerizuar artistikisht e profesionalisht.

Megjithatë, me gjithë censurimin, sidomos të pjesës së atdheut të robëruar, në fushën e folklorit e të letërsisë në përgjithësi, kësaj heroine iu ka dhënë një meritë e mjaftueshme, por jo edhe një monografi të mirëfilltë.

Është për keqardhje të përkujtohet shtëpia-gërmadhë e rrënuar në betejën e fundit 80 vite më parë, e cila edhe sot e kësaj dite është bërë tokë. Bija, Azeminja e Azemit, e mbetur vejë detyrohet të jetojë te fqinjët e saj.

*Pjesëmarrës të nderuar,*

Azem Galica me çetën e vet e disa të tjera nëpër Kosovë, i patën bërë ballë ushtrisë më të fortë në Ballkan. Patën mbjellë tmerr ndër armiq, sa u detyruan t'ia pranojnë një territor të lirë, sado të kufizuar, që ai

(Azemi) e emëroi **Arbania e Vogël**, një si bërthamë shtetërore kombëtare, pos tjerash, e brendshme miniaturale e Lëvizjes Kombëtare. Beteja e fundit për të cilën po flasim, është nisur me shtatë luftëtarë të ndodhur momentalisht në Galicë, (përderisa kanë arritur të tjerët jashtë Galice), kundër shtatë topave e 1200 ushtarëve serbë.

Thuhet se, në vitet shtatëdhjeta, në një kupe treni, mu në zemër të Serbisë, diku në Rashkë, një serb u detyrua të liget, me rastin e grindjes me një shqiptar Kosove. Serbi tjetër i thotë: "Përse u lige para *"shiftarëve"* këtu, mu në zemër të Serbisë? Tjetri i përgjigjet: "Janë të rrezikshëm, të gjakut të Azem Galicës, andaj zor të qitet n'krye me ta".

Sot, pas 80 vjetësh të asaj beteje, shtëpia e rrënuar, bashkë me 82 viktimat e dëshmorët e vrarë aty, ka mbetur gërmadhë, kur kishat e faltoret e pushtuesit sllav janë ngritur nëpër Kosovë si kërpudhat pas shiut.

Megjithatë, meriton respekt Këshilli Organizues, Instituti i Historisë dhe Kuvendi i Komunës së Vushtrrisë për organizimin e Simpoziumit në Prishtinë, të manifestimit në Galicë dhe të kësaj Akademie në Vushtri. Le të jetë një si satisfaksion për nderimin ndaj heronjve dhe heroizmave të tyre, si dhe udhërrëfim për themelimin e historisë sonë të sotme bashkëkohore, që u kurorëzua me Pavarësinë edhe të një pjese të madhe të atdheut..

Le të mendohet, sikur të mos kishte lindur e luftuar Azem Galica, Kamber Loshi, Sadri Bardhi, Kadri Bistrica, Isë Boletini e dhjetra trima të tillë! Nuk do të ishim si e ku jemi sot. Do të ishim rob këtu, në trollin tonë ku lindëm, buzë sllavizimit a çkombëtarizimit

Një pjesë, do të ishim shërbëtorë të botës, të tjetërsuar, pa identitet, gjuhë, histori e pa atdhe, si shumë kombe të tjera, tashmë të shlyer nga trolli i vet. Madje, edhe shqiptarët e asaj ane kombëtare, s'do të ishin ata që janë, por të rrezikuar kombëtarisht e fizikisht, jo vetëm nga sllavët.

Le të merret me mend, sikur të ishin pesëdhjetë Azema në krye të pesëdhjetë çetave jo vetëm nëpër Kosovë. Sikur të ketë pasur çdo regjion, sado i ngushtë nga një Isa Boletini, Azem Galicë, Shaban Palluzhë, Sak Fazli, Mulla Idris, Mehmet Gegë, Xhemë Gostivar, së fundi Adem Jashar, Fehmi Lladrovci, etj. Le të mendohet edhe sikur të kishte pasur një koordinim e harmonizim kombëtar të viseve jashtë shtetit shqiptar të dymbëdhjetës e këndej, të drejtuar nga një kokë e një ideologji thjesht kombëtare.

Në Zonën Neutrale të Junikut, Hasan Prishtina, i ftoi e i regjistroi disa nga çetat e tilla, ndërsa në Komitetin për Mbrojtjen e Kosovës në Shkodër, i evidentoi prijësit, çetat e vullnetarët, ku thuhej se u anëtarësuan me mijëra, por aksioni nuk u realizua nga shumë shkaqe të brendshme e të jashtme, që s'na lejon koha t'i shkoqisim këtu. Si pasojë ndodhi shtypja, shpërndarja e shuarja e mbarë Lëvizjes, që nga viti 1928, si dhe represioni i ashpër i pushtetit serbo-sllav, për t'u riorganizuar me fillimin e Luftës së Dytë Botërore, që zgjati mbi një gjysmë shekulli.

Por, ishte se ç'ishte. Megjithë dobësitë, gjaku i heronjve e dëshmorëve të asaj kohe, pak a shumë, vuri vulë dhe dëshmi historike të Lëvizjes çlirimtare, që u kurorëzua sadopak me një sukses të ri – me çlirimin e Kosovës nga terrori i egër serb.

Andaj, Simpoziumi shkencor i organizuar nga Instituti i Historisë, e kjo Akademi e bashkorganizuar me Kuvendin komunal e kryen një shërbim të çmueshëm kombëtar.

Na mbetet të hartojmë një strategji të Lëvizjes së mëtejme dinamike, me porositë e përkryerjes së detyrave të tjera kombëtare, në përqasje me strategjinë e rrethanat e reja kombëtare e ndërkombëtare.

Ju falënderës!

**Vushtrri, 15 korrik 2004**

*Presidentit të Republikës së Kosovës, Fatmir Sejdiu  
Presidentit të Republikës së Shqipërisë, z. Bamir Topi  
Qeverisë së Kosovës, z. Hashim Thaçi  
Qeverisë së Shqipërisë, z. Sali Berisha  
Parlamentit të Kosovës, z. Jakup Krasniqi  
Parlamentit të Shqipërisë, z. Jozefina Topalli*

**Shumë të respektuar pushtetarë!**

Ne, poeteshat shqiptare, të mbledhura nga të gjitha trojet tona etnike në festivalin gjithëkombëtar të poezisë "Takimet e poeteshave shqiptare 2004", në qytetin e lashtë të Vushtrrisë, i bëmë një vizitë edhe Kompleksit Perkuptimor "Azem e Shote Galica" në Galicë dhe kur e pamë varrin e zbrastë të heroines Shote Galica, ngelëm të habitura. E shihnim me sy e nuk donim ta besonim një gjë të tillë. Dikur tepër shqetësueme që sikur në tanitë duhej të rënduar në ndërrjetjen tonë si një malikim i madh historik.

Dhe, bazuar në këtë mardhënie shpirtërore të këta

...në Zonën Neutrale të Junikut, Hasan Prishtina, i ftoi e i regjistroi disa nga çetat e tilla, ndërsa në Komitetin për Mbrojtjen e Kosovës në Shkodër, i evidentoi prrësit, çetat e vuqnetarët, ku thuhet se u anëtarësuan me mijëra, por aksioni nuk u realizua nga shumë shkaqe të brendshme e të jashtme, që s'na lejon koha t'i shkoqisim këtu. Si pasojë hodhi shtypja, shpërndarja e shuarja e mbarë Lëvizjes, që nga viti 1928, si dhe represioni i ashpër i pushtetit serbo-sllav, për t'u ngratuar me fillimin e Luftës së Dytë Botërore, që zgjati mbi një gjysmë shekulli.

Por, ishte se ç' ishte. Megjithatë dobësitë, gjaku i heronjve e dëshmoreve të asaj kohe, pak a shumë, vuri vulë dhe dëshmi historike të Lëvizjes çlirimtare, që u kurorëzua sadopak me një sukses të ri – me çlimin e Kosovës nga terrori i egër serb.